

SZABÓ KÁROLY:

KORTÜNET, VAGY KÓRTÜNET?

Az emberiség jövője miatti aggodalom néha kissé megmosolyognivaló. Schopenhauer még a szerelmet is betiltatta volna, hogy az emberiséget megmentsse a vak vézettől. A két háború közt hányan óvták — külföldön is, itthon is — a népeket a gépi kultúra veszélyétől, az élet elmechanizálódásától, a dzsessztől és az isten tudja még hányféle átoktól. Az élet azonban füttyül az aggodalmakra és megy tovább. Az egészségre törő emberi élet kiverekksi magát a legtermészetellenesebb körülményekből is, elemi erejével minden helyzeben felburjánkoztatja — előbb vagy utóbb — az élet egészséges tenyészetét.

Szuly Gyula: **Az izgalmas olvasmányokról** írt cikkéből is valahogy azt olvasom ki, hogy a legnagyobb aggodalommal néz az emberi nem jövője felé. Voltaképpen helyesen — és nagyon természetesen! — diagnosztizálja és elemzi a mai ember életstílusát, de véleményem szerint — a leírt tünetek nem feltétlenül patológikusak. Igaza van abban, hogy mostanában rendkívül népszerűek a rövid műfajok: a novella és a kisregény. De a nagy epika nem népszerűbb-e legalább annyira? Vajon a tárca annakidején, amikor még nem változott meg „ugrásszerűen és egészen a század epikájának üteme, kipusztította-e a nagyterjedelmű regényeket? A tempós és testes családregények is jól megfértek a fürgekurta tárcák mellett. Noha a tárca elterjedése feltétlenül kortünet volt — de nem feltétlenül kórtünet.

Igaz tehát, hogy manapság valóban sok a novellista és a novella, a kisregényíró és a kisregény. A tünet okait keresve én inkább az írók kapcsolnám a korthoz, nem annyira az olvasót. Meglódult korunk valóban gyors reagálást kíván. Ez pedig a nagyepikában — a Szabó-családot kivéve, nem igen sikerült. A

történeti s egyáltalán a visszatekintő regények ma is sokkal testesebbek, mint a jelen problémáival viaskodó írások. Azt is mondják, hogy jó regényt írni csak elegendő élettapasztalattal lehet, valahogy úgy harmincon felül. Nálunk például az utóbbi években egy sereg fiatal író dolgozik, akiknek még egyelőre sem az egzisztenciájukból, sem élettapasztalataikból, sem művészi felkészültségükből nem futhatja hosszabbra. De Veres Péter, Németh László, Tatay Sándor ma is írnak hosszú regényeket is.

Nem egészen szerencsés — ilyen vonatkozásban sem — általában beszélni a mai ember „kulturális rá nem éréseről”, „kóros elkényesedéséről”. A szocialista társadalom emberét alig lehetne kóros elkényelmesedéssel vádolni. Elég, ha csak az Olcsó Könyvtárra utalunk, amelynek példányait — legyenek háromkötetes regények, vagy novellagyűjtemények — egyformán olvassák. Viszont a Nyugatról érkező hírekben nem ritkán olvasunk dióhéjkötetre zsugorított Shakespeare-ről, megnyírbált Danteről. És nem hiszem, hogy az emlegetett „perc-operák”, „néhány percig tartó kantáták” nálunk lennének jellemzőek.

Van olyan jelenség is, amely egyenesen ellentmond a rövidség szeretetének: a líra viszonylagos népszerűtlensége a próza előnyére. Pedig a vers röviden és sűrítve tartalmazza mindazt, amit az epika eseményekben old fel: az író világnézetét, életerzését stb. Talán mert a versben nincsen izgalom? — amelynek kedvelése Szuly Gyula szerint szintén „beteges kórtünet”? De hiszen eddig nagyon jól megfértek egymással! Mert — igaza van a cikk írójának — „izgalmas mű minden korszakban keletkezett”. Homérosztól Dürrenmattig az írók egyáltalán nem idegenkedtek az izgalmastól, sőt a borzalmastól sem. Kellenek-e na-

gyobb borzalmak, mint például a shakespeare-i tragédiáké! De az olvasók és nézők élvezték a királygyilkosságok szörnyűségeit, és nem haltak bele. Nem tudom elhinni, hogy Dürrenmatt „hajánál fogva előrángatott” izgalmi és borzalmi” elmeszesztik az ember „idilli, derűs pillanatok” érzékelő szerveit. Mindenkor epikájától az olvasó elsősorban érdekességet, izalmat várt. Az izgalom, amely a könyvhöz bilincseli az olvasót, a műnek az az összetevője, amely által a többi mind — művészi érték és szépség megadatik nekünk. Gondoljuk meg, hozzányúltak-e valaha is egy olyan regényhez, amelyről ilyeneket lehetett hallani: unalmas, de jó, unalmas, de a jellemzés kitűnő, unalmas, de az írója zseni.

Ugy látszik, sok borzalmat átélt kortársaink a fokozottabb izalmakat is elbirják, sőt igénylik az irodalomban, de tudomásul kell vennünk, hogy az érdekesség, ami legtöbbször nem más, mint az izgalom, az epikai mű valóban egyik legfőbb tényezője.

Voltaképpen tehát sok mindenben egyetértek Szuly Gyulával — elsősorban

KOJNOK NÁNDOR:

VESZÉLYES JELENSÉG-E A KISREGÉNY?

Nincs szándékomban Szuly Gyula cikkének állításait részleteiben elemezni és cáfolni.

A manapság megnyilvánuló érdeklődés a rövid és izgalmas műfajok iránt és bizonyos íróknak behódolását az effajta igények előtt, véleményem szerint semmiképpen sem lehet kor, sőt ahogy a cikkíró állítja kórtünetnek tartani. Annyi bizonyos, hogy az utóbbi időben több kisregényt írnak az írók és ezekről a kisregényekről többet beszélnek irodalmi körökben, de hogy ez miért van így, és lehet-e korunk irodalmának általános jellemző vonásaként exponálni e jelenséget, sokkal alaposabb, körültekintőbb és tudományosabb elemzéssel bizonyára ki lehetne mutatni. Annyi bizonyos azonban, hogy nem lehet egy kávéházi csevegés színvonalán álló cikkben, mint ahogy ezt Szuly Gyula megpróbálta.

a modern élet jellemzésében. Csak a szemléletben különbözünk. Tagadhatatlan, hogy a mi korunkban felgyorsult az élet: kialakított és népszerűvé tett új rövid műfajokat. A mai élet mozgalmasabb és izgalmasabb. A régi izgalom a mai korunkra eljelentéktelenedtek, tehát fokozottabbak kellene. De kit gyűnk felelőssé azért, hogy ennyire megváltozott minden? Szuly fejtegetéseiből ki nem mondottan is egy kis zsörtölődést érzek: mivé lesz a világ, hová lesz az emberiség! Én azt hiszem, az élet természetéhez tartozik, hogy minden körülmények között megtalálja önmagát. Szuly szerint a rohanó kor embere „nem keresi a kontrasztot” a nyugalmat, a tűnődést, „a létezés gyönyörét”. De miért olvassák ma is Dürrenmatt mellett Thomas Mann, Kafka vagy Hamingway művei mellett az Emberi sorsot, a morbid témák mellett miért kedvelik, mondjuk, az Őszi vásárt? A hörgőüvöltő dzsessz-dalok szentimentális gyűgőssé halkanak; s a zaklatott ritmusok után elérzékenyedünk az élet egyszerű, idilli szépségein: a pancsoló kislányon, a két kicsi kecskén — csakúgy, „mint aki gyalog utazik”.

Elemzés és cáfolás helyett csupán egy adalékkal kívánom kiegészíteni a cikk nyomán kibontakozó vitát:

A cikk egyik alap gondolatát idézem: „A Kor tehát rövid, és izgalmas olvasmányt keres”. A miertre a következőket feleli: „Még az élő Thomas Mann mellett erjedni kezdett valami, ami már körülötte... megváltoztatta a század epikájának ütemét”... „Egyszerre világos lett, hogy nem érünk rá, sietni kell.” És mert az olvasó nem ér rá: „Csak rövid és izgalmas olvasmány jöhet szóba.” — írja Szuly Gyula. Az okfejtés logikus és látszólag igaz is. De a cikkíró valószínűleg nem olvasta Bjelinszkijnek: Az orosz irodalom és Gogoly elbeszélései című nagy cikkét, amely 1835-ben — több mint 100 évvel ezelőtt jelent meg —, mert akkor az életritmus meggyorsulásáról szóló, bár ma is nagyon divatos érvet, perdöntő bizonyítékként nem hasz-